

1. Įvadas

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1237 „Dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 2017/625 įgyvendinimo“ (toliau – Vyriausybės nutarimas) paskirtos kompetentingos institucijos, atsakingos už 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2017/625 dėl oficialios kontrolės ir kitos oficialios veiklos, kuri vykdoma siekiant užtikrinti maisto ir pašarų srities teisės aktų bei gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir augalų apsaugos produktų taisyklių taikymą, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 999/2001, (EB) Nr. 396/2005, (EB) Nr. 1069/2009, (EB) Nr. 1107/2009, (ES) Nr. 1151/2012, (ES) Nr. 652/2014, (ES) 2016/429 ir (ES) 2016/2031, Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1/2005 ir (EB) Nr. 1099/2009 bei Tarybos direktyvos 98/58/EB, 1999/74/EB, 2007/43/EB, 2008/119/EB ir 2008/120/EB, ir kuriuo panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 854/2004 ir (EB) Nr. 882/2004, Tarybos direktyvos 89/608/EEB, 89/662/EEB, 90/425/EEB, 91/496/EEB, 96/23/EB, 96/93/EB ir 97/78/EB bei Tarybos sprendimas 92/438/EEB (Oficialios kontrolės reglamentas) (toliau – (ES) 2017/625 Oficialios kontrolės reglamentas) nuostatų, įskaitant nuostatas, reglamentuojančias oficialiąją kontrolę ir kitą oficialiąją veiklą, įgyvendinimą: Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba (toliau – VMVT), Valstybinė augalininkystės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos (toliau – VATŽŪM), Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija (toliau – ŽŪM). Vyriausybės nutarimu taip pat paskirtos nacionalinės etaloninės laboratorijos Lietuvos Respublikoje vykdyti (ES) 2017/625 Oficialios kontrolės reglamento 101 straipsnyje nustatytas funkcijas ir užduotis: Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas (toliau – NMVRVI), Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija (toliau – NVSPL), VATŽŪM Fitosanitarinių tyrimų laboratorija (skyrius) (toliau – FTLS).

ŽŪM įsteigė pelno nesiekiantį ribotos civilinės atsakomybės viešąjį juridinį asmenį – viešąją įstaigą „Ekoagros“ (toliau – VšĮ Ekoagros), veikiančią ekologinės gamybos oficialios kontrolės ir pagal Nacionalinę žemės ūkio ir maisto kokybės sistemą (toliau – NKP) pagamintų produktų, jų auginimo, gamybos ir (ar) perdirbimo sertifikavimo ir kontrolės srityse. ŽŪM pavedė VšĮ Ekoagros vykdyti oficialios kontrolės funkcijas pagal patvirtintas Ekologinės gamybos taisykles ir suteikė kontrolės institucijai kodą LT-EKO-001.

Lietuvos Respublikos 2022–2024 m. daugiamečiame nacionalinės kontrolės plane (toliau – 2022–2024 m. DNKP) nurodyti paskirtų kompetentingų institucijų strateginiai tikslai atitinka Lietuvos Respublikos Nacionalinio pažangos plano, Nacionalinio saugumo strategijos ir Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano strateginius tikslus ir vykdomą politiką, susijusią su visuomenės sveikata, gyvūnų sveikata ir gerove, augalų apsauga, maisto sauga ir kokybe.

2022–2024 m. DNKP yra nustatyti paskirtų kompetentingų institucijų vykdomos oficialiosios kontrolės tikslai, kriterijai ir kriterijų reikšmės sritims, numatytoms (ES) 2017/625 Oficialios kontrolės reglamento 1 straipsnio 2 dalyje.

Pasiekama internete:

<https://vmvt.lt/veikla/planavimo-dokumentai/vieningi-integruoti-daugiameciai-nacionaliniai-kontroles-planai?language=lt>

VMVT. VMVT misija – stiprinti visuomenės sveikatą, apsaugoti vartotojus, gyvūnus ir aplinką nuo jiems pavojingų veiksnių maisto, geriamojo vandens, pašarų ir veterinarijos srityse, siekiant optimalios patikrinimų naštos ūkio subjektams.

2022 m. VMVT prisidėjo prie Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos ir Vyriausybės programos priemonių plano įgyvendinimo:

- 1. gyvūnų gerovės ir gyvūnų užkrečiamųjų ligų kontrolės efektyvumo didinimo;**
- 2. tvarių maisto gamybos sistemų plėtojimo, stiprinant visuomenės sveikatą ir siekiant išlaikyti aukštą maisto saugos lygį.**

Veiklos tikslo „Siekti išlaikyti aukštą gyvūnų gerovės bei sveikatos lygį, išvengti gyvūnų užkrečiamųjų ligų“ įgyvendinimas vykdytas per numatytas priemones:

- taikyti rizikos vertinimu pagrįstas veterinarinės kontrolės priemones gyvūnų augintinių veisėjų, žemės ūkio veiklą vykdančiuose ir kituose veterinarinės kontrolės ir gyvūnų veislininkystės subjektuose;
- vykdyti zoonozijų ir gyvūnų užkrečiamųjų ligų stebėsenos programas;
- vykdyti gyvūnų užkrečiamųjų ligų, finansuojamų Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis, stebėsenos ir kontrolės programas;
- taikyti efektyvias atsparumo antimikrobinėms medžiagoms mažinimo priemones.

Veiklos tikslo „Stiprinti visuomenės sveikatą, išlaikant aukštą maisto ir su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų saugos lygį, plečiantis tvarioms maisto gamybos sistemoms“ įgyvendinimas vykdytas per numatytas priemones:

- vykdyti maisto produktų saugos, kokybės laboratorinių tyrimų programas ir plėsti laboratorinių tyrimų spektrą;
- vykdyti su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų saugumo tyrimų programą;
- didinti vietos maisto produktų pasiūlą ir plėtoti veiksmingą trumpųjų tiekimo grandinių sistemą ir didinti vartotojų pasitikėjimą gamyba ir prekyba maistu, identifikuojant galimus maisto klastojimo ir nelegalaus maisto tvarkymo atvejus;
- vykdyti maisto tvarkymo subjektų konsultavimą ir kontrolę, siekiant ugdyti atsakingus, informuotus vartotojus ir ūkio subjektus ir užtikrinti vartotojų teisę įsigyti saugius produktus.

Apibendrinus pasiektus rezultatus, galima teigti, kad veiklos tikslas „Stiprinti visuomenės sveikatą, išlaikant aukštą maisto ir su maistu besiliečiančių medžiagų saugos lygį, plečiantis tvarioms maisto gamybos sistemoms“ buvo pasiektas.

VATŽŪM. 2021 m. tęsėsi karantinas dėl COVID-19 ligos, todėl, vengiant kontaktų su fiziniais asmenimis (šalyje užsikrėtimų COVID–19 liga atvejams augant), buvo koreguojami oficialiosios kontrolės planai, vėlinant ūkio subjektų veiklos patikrinimo terminus. Buvo ir tokių atvejų, kai dalies šių patikrinimų datų pakeisti kitomis nebuvo galima dėl sezoninės ūkio subjektų veiklos. Šios priežastys lėmė, kad 2021 m. buvo atlikta 94,3 % oficialios kontrolės patikrinimų iš planuotų fitosanitarinių tikrinimų dėl karantininių kenkėjų plitimo kontrolės. Remiantis 2021 m. oficialios kontrolės rezultatais, pasirengtą fitosanitarinių tikrinimų dėl karantininių kenkėjų plitimo kontrolės 2022 m. planą siekta įgyvendinti 95 %. Faktiškai šių patikrinimų planas įgyvendintas

sėkmingiau, nei buvo prognozuojama – atlikti 96,3 % planuotų patikrinimų. Dažniausiai 2022 m. oficialios kontrolės patikrinimai neatlikti ūkio subjektams suskubus nutraukti veiklą anksčiau, nei buvo numatyta atlikti oficialios kontrolės patikrinimą.

2022 m. planuotus augalų apsaugos produktų naudotojų patikrinimus ir ūkio subjektų konsultavimą patikrinimų metu, siekiant tausesnio augalų apsaugos produktų naudojimo ir mažesnės su tuo susijusios rizikos žmonių sveikatai ir aplinkai, siekta įgyvendinti 96 % (2021 m. – 96 %), faktiškai šių patikrinimų planas įgyvendintas 82,3 % (2021 m. – 77 %). 2022 m. planuotos reikšmės įvykdyti nepavyko, nes nustatyta dalis ūkio subjektų, nevykdančių augalų apsaugos produktų naudojimo veiklos (surašyti tarnybiniai pranešimai ar Tikrinimo dėl augalų apsaugos produktų išvados). 2021 m. planuotos reikšmės įvykdyti nepavyko dėl paskelbto karantino dėl COVID-19 ligos, buvo nustatyta, kad dalis ūkio subjektų nevykdo augalų apsaugos produktų naudotojų patikrinimų plane nurodytos veiklos. 2021 m. suplanuoti augalų apsaugos produktų naudotojų patikrinimai karantino laikotarpiu pradėti vykdyti vėliau, suplanuotų patikrinimų ženkliai nemažinant, didžiausią dėmesį skiriant rizikingiausiems ūkio subjektams, kurie atrinkti pagal Ūkio subjektų veiklos saugant, tiekiant rinkai, naudojant augalų apsaugos produktus rizikos vertinimo ir valdymo tvarkos aprašą, patvirtintą Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2013 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. A1-379 „Dėl Ūkio subjektų veiklos saugant, tiekiant rinkai, naudojant augalų apsaugos produktus rizikos vertinimo ir valdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Vykdamt dauginamosios medžiagos siuntų stebėseną 2022 m. suplanuota paimti ir paimta 11 mėginių iš dauginamosios medžiagos siuntų (2021 m. buvo suplanuota paimti ir paimta 11 mėginių iš Lietuvos rinkoje esančių dauginamosios medžiagos siuntų), iš jų 2022 m. 1 mėginys (2021 m. – 5) buvo paimtas iš dauginamosios medžiagos siuntos, įvežtos iš trečiosios šalies, galimai genetinei modifikacijai nustatyti. Atlikus laboratorinius genetinės modifikacijos tyrimus NMVRVI, P35S, Tnos, CTP2-CP4EPS, PFMV, Pat, Bar genetinių elementų nerasta. 2021 ir 2022 m. siekta įgyvendinti 100 %, faktiškai planas įgyvendintas 100 %.

ŽŪM informaciją pateikė Ekologinio ūkininkavimo informacinėje sistemoje (OFIS) 5 lentelėje „Veiksmai ir priemonės, kurių per ataskaitinius metus ėmėsi kompetentinga institucija, siekdama užtikrinti kontrolės institucijų / kontrolės įstaigų vykdomos oficialios kontrolės veiksmingumą“, todėl, užtikrinant Europos Komisijos pranešime (2021/C 507/1) dėl gairių dokumento dėl to, kaip pildyti standartinės pavyzdinės formos, pateiktos Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) 2019/723 priede, 9 skirsnį, 8 punkto nuostatų vykdymą, nebepildyta speciali forma, skirta teikti kompiuterizuotos oficialios kontrolės informacijos valdymo sistemos („Annual Reporting on Official Controls“) metinės ataskaitos I daliai.

Kompetentingų institucijų pasiektų veiklos tikslų vertinimo kriterijų reikšmės už 2022 m. pateikiamos lentelėje „1 p. 2 priedas“.